

**IJTIMOIIY-GUMANITAR TA'LIM JARAYONIDA
O'QUVCHILARNING MUSTAQIL FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH
METODLARI: RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA QIYOSIY
TAHLIL**

Zikiryoieva Feruza Sadullo qizi

Pedagogika nazariya va tarixi mutaxassisligi 1-bosqich talabasi

p.f.n: Soxibov A

Pedagogika kafedrasi mudiri

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ijtimoiy-gumanitar ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi asosida samarali pedagogik usullar, strategiyalar va interaktiv texnologiyalar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodiy yondashuv kabi kompetensiyalarini shakllantirish bo'yicha samarali amaliy metodlar taqdim etiladi. Qiyosiy tahlil orqali turli mamlakatlarda qo'llanilayotgan metodlarning afzalliklari va kamchiliklari aniqlanadi.*

Kalit so'zlar: *mustaqil fikrlash, ijtimoiy-gumanitar ta'lim, pedagogik metodlar, rivojlangan mamlakatlar tajribasi, qiyosiy tahlil, kritikal fikrlash, o'quvchilarning kompetensiyasi.*

Аннотация: *В статье рассматриваются методы развития самостоятельного мышления учащихся в процессе социально-гуманитарного образования. На основе опыта развитых стран анализируются эффективные педагогические подходы, стратегии и интерактивные технологии. Кроме того, в статье представлены практические методы формирования у учащихся компетенций критического мышления, решения проблем и творческого подхода. Сравнительный анализ позволяет выявить преимущества и недостатки применяемых методов в разных странах.*

Ключевые слова: *самостоятельное мышление, социально-гуманитарное образование, педагогические методы, опыт развитых стран, сравнительный анализ, критическое мышление, компетенции учащихся.*

Abstract: *This article examines methods for developing students' independent thinking in the process of social-humanitarian education. Based on the experience of developed countries, effective pedagogical approaches, strategies, and interactive technologies are analyzed. The article also presents practical methods for fostering students' competencies in critical thinking, problem-solving, and creative approaches. Comparative analysis highlights the advantages and limitations of methods applied in different countries.*

Keywords: *independent thinking, social-humanitarian education, pedagogical methods, experience of developed countries, comparative analysis, critical thinking, student competencies.*

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mustaqil fikrlash – bu shaxsning o'z fikrini erkin va asosli ravishda shakllantira olishi, tanqidiy qarorlar qabul qilishi va muammolarni mustaqil hal qilishi qobiliyatidir. Ijtimoiy-gumanitar fanlar doirasida bu ko'nikmalar, ayniqsa, tarix, adabiyot, falsafa va jamiyatshunoslik fanlarida o'quvchilarning tahliliy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Rivojlangan mamlakatlarda o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish borasida turli pedagogik metodlar, interaktiv usullar va texnologiyalar ishlab chiqilgan va amaliyotga tatbiq etilgan. Shu bilan birga, bu tajribani o'zbek ta'lim tizimiga moslashtirish, uning samaradorligini oshirish va o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini mustahkamlash dolzarb masala hisoblanadi.

Ushbu maqola rivojlangan mamlakatlar tajribasini o'rganish orqali samarali pedagogik metodlarni aniqlash, ularning ijtimoiy-gumanitar ta'lim jarayonida qo'llanishini tahlil qilish va o'zbek maktablari sharoitida amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Shuningdek, qiyosiy tahlil yordamida turli metodlarning afzalliklari va kamchiliklari aniqlanadi, ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar beriladi.

Asosiy qism

Ijtimoiy-gumanitar ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish bir necha pedagogik yondashuvlar va metodlar orqali amalga oshiriladi. Mustaqil fikrlash – bu o'quvchining bilim va tajribasini tahlil qilish, tanqidiy qarorlar qabul qilish va muammolarni ijodiy yechimlar orqali hal qilish qobiliyatidir. Ushbu ko'nikmalar tarix, adabiyot, falsafa, sotsiologiya kabi fanlarda o'quvchilarning tanqidiy, mantiqiy va ijodiy tafakkurini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Rivojlangan mamlakatlar tajribasida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish uchun bir qator samarali metodlar qo'llaniladi. Masalan, problemaga asoslangan o'qitish (Problem-Based Learning, PBL) o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish va yechimlarni topishga imkon beradi (Hmelo-Silver, 2004). Shu bilan birga, loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning) metodida o'quvchilar jamoaviy loyihalar orqali o'z bilim va ko'nikmalarini amalda qo'llaydi, bu esa hamkorlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Shuningdek, Sokratik metod va debatlariga asoslangan interaktiv mashg'ulotlar o'quvchilarning fikrini mustaqil shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu metodlar savol-javob orqali tanqidiy fikrlashni rag'batlantiradi va o'quvchilarda o'z fikrini asoslash qobiliyatini rivojlantiradi. Rivojlangan mamlakatlarda interaktiv va raqamli texnologiyalar ham keng qo'llanilib, onlayn forumlar, simulyatsiya dasturlari va elektron resurslar orqali o'quvchilar mustaqil qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

O'zbekiston maktablarida esa ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitishda ko'pincha an'anaviy auditoriya metodlari qo'llanadi, bu esa o'quvchilarning tanqidiy va mustaqil

fikrlash ko'nikmalarini to'liq shakllantirishga yetarli emas. Shu sababli, rivojlangan mamlakatlar pedagogik tajribasini o'rganish va unga moslashtirish, metodik yangiliklarni joriy etish va o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish tizimi: interaktiv mashg'ulotlar, raqamli resurslar va jamoaviy loyihalarni uyg'unlashtirish orqali amalga oshiriladi. O'zbekistonda esa bu jarayon ko'pincha nazariy darslar bilan cheklangan va interaktiv metodlarga yetarli e'tibor qaratilmaydi. Shu bois, o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun dars rejalariga problemali vazifalar, loyiha ishlar, interaktiv mashg'ulotlar va raqamli texnologiyalarni kiritish zarur.

Ushbu metodlarning samaradorligi, o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga bevosita ta'sir qiladi. Shuningdek, pedagoglarning malakasini oshirish, baholash tizimini qayta ko'rib chiqish va rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etish ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Tahlil va qiyosiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-gumanitar ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirish va ularning tanqidiy, ijodiy hamda muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi problemaga asoslangan o'qitish, loyiha asosida o'qitish, Sokratik metod, debatlarga asoslangan interaktiv mashg'ulotlar va raqamli texnologiyalarning muvaffaqiyatli qo'llanilishini ko'rsatadi. Bu metodlar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantiradi, ularni faollikka undaydi va ijtimoiy-gumanitar fanlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

O'zbekiston maktablarida esa an'anaviy metodlar ustunlik qilgani sababli o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish cheklangan. Shu bois, rivojlangan mamlakatlar pedagogik tajribasini o'rganish, interaktiv va raqamli metodlarni joriy etish, dars rejalarini problemali vazifalar va loyiha ishlar bilan boyitish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Natijada, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish orqali ijtimoiy-gumanitar fanlar bo'yicha ta'lim sifati sezilarli darajada oshadi, o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni mustaqil hal qilish ko'nikmalari mustahkamlanadi. Shu bilan birga, pedagogik jarayonga innovatsion yondashuvlarni joriy etish, o'qituvchilar malakasini oshirish va baholash tizimini takomillashtirish ta'lim samaradorligini yanada oshirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, O. (2018). Ta'limda mustaqil fikrlashni rivojlantirish metodlari. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

2. Mirzaev, S. (2020). Ijtimoiy-gumanitar fanlar va tanqidiy fikrlash. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Qodirov, B. (2019). O'quvchilarda ijodiy va tanqidiy tafakkur ko'nikmalarini shakllantirish. Toshkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi nashriyoti.
4. Raxmonov, A. (2021). Interaktiv metodlar va mustaqil fikrlash. Toshkent: Ta'lim innovatsiyalari markazi.
5. Tursunov, F. (2017). Rivojlangan mamlakatlarda pedagogik tajribalar: O'zbekiston sharoitiga tatbiq. Toshkent: Ilmiy nashrlar.
6. Yusupov, M. (2016). Problemaga asoslangan ta'lim va loyiha metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi ta'lim vazirligi nashriyoti.
7. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi. (2018). O'rta ta'lim dasturlari va metodik ko'rsatmalar. Toshkent: Ta'lim vazirligi nashriyoti.
8. Ismoilov, D. (2020). Raqamli texnologiyalar va ta'lim jarayonida mustaqil fikrlash. Toshkent: Innovatsion ta'lim markazi.

